

בס"ד, כ"ו טבת התשפ"ו

מנחות ד' – מנחה לשם זבח, מנחת חוטא, סוטה, ועומר שלא לשמן

שאלות:

1. רענן קמץ מנחת מאפה תנור לשם שלמים, המנחה פסולה?

האם מחשבת הכהן שניכרת כשקר פוסלת או לא

רב הושעיא שאל את **רבי אסי**: מה דינה של מנחה לשום זבח לדעת **רבי שמעון**? השאלה הזו הייתה פשוטה ל**רבה** (שסבר שמחשבה גלויה לא נחשבת ולא פוסלת, כי כולם רואים שזה לא לעניין) ול**רבא** (שסבר הפוך שדווקא משהו כזה שכולם רואים שזה שקר, זה פוסל, כדי שאנשים לא יבואו לזלזל בשלא לשמה).

○ השאלה מנסה לברר מה טעמו של **רבי שמעון** שמכשיר מנחה שלא לשמה: האם זה בגלל שמחשבה שניכרת כשקר לא פוסלת, כי המעשים מוכיחים, והיא תהיה כשרה? או אולי בגלל הפסוק וְזֹאת תִּזְכָּר הַמִּנְחָה שְׂמִיּוּחַד אֶת דֵּינֵי הַמִּנְחוֹת, וְרַק שִׁינוּי שֵׁם בְּתוֹךְ הַמִּנְחוֹת כֶּשֶׁר, אֲבָל זֶבַח לֹא נֹאמֵר, וְלִכֵּן לִשְׁם זֶבַח הִיא פְּסוּלָה?

○ **רבי אסי** השיב ל**רב הושעיא**: כלום הגענו לסוף דעתו של **רבי שמעון**? (כלומר, אנחנו לא יודעים מה טעמו המדויק).

○ הגמרא מפרטת שוב למה לא ניתן בודאות להשתמש בתירוצי האמוראים הקודמים ולסבור **כרבה** או **רבא**, כמו שראינו אתמול מה קשה על כל אמורא שבגלל הקושי הזה חבריו לא סברו כמותו: לא ניתן לתרץ **כרבה** (ההבחנה בין שינוי קודש לשינוי בעלים) בגלל קושיית **אביי** (ששניהם נלמדו מהיקש); לא ניתן לתרץ כשיטת **רבא** (ההבחנה בין מנחה לשם מנחה למנחה לשם זבח) בגלל קושיית וְזֹאת תִּזְכָּר הַמִּנְחָה שְׂמִיּוּחַד אֶת דֵּינֵי הַמִּנְחוֹת (ששם הפסוק לא מכשיר שינוי שם חטאת); ולא ניתן לתרץ כשיטת **רב אשי** (ההבחנה בין מחשבה בכלי למחשבה במנחה) בגלל קושיית **רב אחא בריה דרבא** על חרבה לשום בלולה.

2. ראובן כהן קמץ מנחת סוטה, לשם מנחת נזיר, האם המנחה פסולה?

המקור לפסול מנחת חוטא ומנחת קנאות

המשנה אמרה שכל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות, חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות (מנחת סוטה) שהן פסולות אם נעשו שלא לשמן. והגמרא מבררת את המקור של הדין הזה:

○ מנחת חוטא: ברור שהיא פסולה, כי התורה קראה לה חטאת, שנאמר: כִּי חֲטָאת הִיא, וְלִכֵּן דִּינָהּ כַּחֲטָאת וְכִמּוֹ שֶׁלֹּא בְּזָבָחִים שֶׁלֹּא לִשְׁמָה פְּסוּלָה.

○ מנחת קנאות: הגמרא מבררת מאיפה המקור שמנחת קנאות גם פסולה שלא לשמה. שונה המשניות שנה לפני **רב נחמן** שמנחת קנאות מותרת נדבה (כלומר, אם נשאר מותר מהמעוֹת, הוא נופל לקרבנות נדבה של ציבור). **רב נחמן** אמר לו: יישר כח באמת לומדים את זה בגזרה שווה מחטאת, שנאמר במנחת קנאות: מִזְכָּרֶת עֹון, ובחטאת נאמר: לְשֵׁאת אֶת עֹון הָעֵדָה. כמו שחטאת מותרת נדבה, גם מנחת קנאות מותרת נדבה, ומכוח הלימוד הזה גם לומדים, מה חטאת פסולה שלא לשמה, גם מנחת קנאות פסולה שלא לשמה.

- הגמרא שואלת: אם ככה, שגם אשם יהיה פסול שלא לשמו, כי אפשר ללמוד גזירה שווה, שגם באשם נאמר וְנִשָּׂא עֹנֹו. הגמרא מתרצת: שלא לומדים עונו מעון. הגמרא מקשה על דחייה זו, כיוון שבצרעת הבתים תנא דבי רבי ישמעאל לומד גזירה שווה מ"וְנִשָּׂא הַכֹּהֵן" ל"וְבָא הַכֹּהֵן", שהם לשונות שונים אבל אומרים את אותו דבר. ובנוסף יש גם חטאת שנאמר בה וְנִשָּׂא עֹנֹו (חטאת עולה ויורד - שמיעת הקול).
 - הגמרא מסכמת: שאת הגזירה שווה לומדים חלקית רק לעניין מותר נדבה, ולא לעניין פסול שלא לשמה. הסיבה היא שהתורה גילתה בחטאת: וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת, שמלמד שרק החטאת פסולה שלא לשמה, אבל כל קדשים אחרים כשרים שלא לשמם.
 - לכן הגמרא חוזרת ושואלת: אם ככה, מה המקור שמנחת חוטא ומנחת קנאות פסולות שלא לשמן? ומתרצת: שבחטאת הפסול נלמד מהמילה היא (חטאת היא), וגם במנחת חוטא ובמנחת קנאות כתוב היא או הוא.
 - הגמרא מקשה: אם ככה, גם באשם כתוב הוא (אשם הוא). הגמרא מתרצת: שה'הוא' של אשם נאמר רק לאחר הקטרת אימורין (וגם אם בכלל לא הקטירו את האימורים עדיין האשם כיפר והכפרה לא תלויה בו בשלב הזה), ולכן אשם לא נפסל שלא לשמו, בניגוד לחטאת ופסח שנאמר בהם 'הוא' בשלב השחיטה.
 - והגמרא דורשת מדוע נאמר "הוא" באשם: שזה נועד ללמד את דברי רב הונא בשם רב: שדווקא אשם שניתק לרעייה (שבעליו התכפרו באחר, ודינו לרעות עד שיפול בו מום ויימכר לנדבה, וכבר מסרו אותו במפורש לרועה) שאז אם שחטו סתם, כשר לעולה (כיוון שדמיו הולכים לנדבה של ציבור שהם עולות). אבל כל עוד לא מסרו לרועה, בהווייתו יהא, הוא נחשב אשם ורק אם הוא שחט אותו במפורש לעולה בשלב הזה הוא כשר.
3. האם יש עוד מנחות שפסולות שלא לשמן חוץ ממנחת חוטא וסוטה?

מנחת העומר פסולה שלא לשמה

- רב אמר: שמנחת העומר שקמצה שלא לשמה – פסולה, כיוון שבאת להתיר את אכילת התבואה החדשה ולא התירה. וכן אתה אומר: אשם נזיר טמא, ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן – פסולין, כיוון שבאו להכשיר (את הנזיר לטהרה/את המצורע לקהל) ולא הכשירו (והגמרא תדון באילו בהמשך).
 - הגמרא מקשה: הרי המשנה לא מנתה את מנחת העומר בין המנחות הפסולות.
 - הגמרא מתרצת את דברי רב שהמשנה מדברת רק על מנחה שבאה יחיד ולא באה ציבור (כמנחת העומר); והמשנה גם מדברת רק על מנחה שבאה בגלל עצמה, ולא באה בגלל זבח (כמנחת העומר שבאה עם שני כבשים); והמשנה מדברת על מנחות שאין קבוע להן זמן, ולא על מנחת העומר שקבוע לה זמן.
4. דינה ילדה והפרישה כבש לעולה ומתה, מה עושים עם הכבש הזה?

מחלוקת מכפרים ומכשירין

- הגמרא דנה בדברי רב שאשם נזיר ואשם מצורע פסולים שלא לשמן, כיוון שבאו להכשיר ולא הכשירו.

- הגמרא מקשה: הרי במשנה בזבחים נמנו הפסולים שלא לשמן: פסח וחטאת. אם דברי **רב** נכונים, למה לא נמנו גם אשם נזיר ואשם מצורע? הגמרא מתרצת: בגלל שישנם אשם גזילות ואשם מעילות שבאו לכפרה (ולא להכשר) וכשרים שלא לשמן, התנא לא יכול למנות את האשם באופן כללי כפסול. (לא פסיקא ליה)
 - הגמרא שואלת: במה שונים אשם נזיר ואשם מצורע (שפסולים) מאשם גזילות ומעילות (שכשרים)? הרי גם המכפרים באו לכפר ולא כפרו כששחטו אותם שלא לשמן!
 - **רבי ירמיה מתרץ**: מצאנו שהתורה חלקה בין מכפרים למכשירין, והחמירה על המכשירין. הראיה היא: ממכפרים כגון עולת יולדת כשהיולדת שהביאה חטאת ועולה ומתה, היורשים שלה מביאים את העולה להקריב אותה, והעולה היא קרבן שמכפר כמו שכתוב אצל היולדת וכיפר עליה וטהרה. אבל מכשירין כמו חטאת יולדת, שנועדה להכשיר את היולדת לאכול בקדשים, לא באים לאחר מיתה. כלומר, מצאנו שהמכשירים לא באים אחרי מיתה בעוד שהמכפרים כן. אז המכשירים חמורים יותר.
 - **רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי מקשה**: מצאנו מכשירים שבאים אחרי מיתה בנזיר שמת, אם היו לו מעות מפורשין לעולה ושלמים שהם מכשירין לנזיר לשתות יין, יביא בהן עולה ושלמים, והם באים לאחר מיתה!
 - **רב פפא מתרץ**: **שרבי ירמיה מתכוון**: שלא מצאנו הכשר קבוע (הכרחי/בלעדי) שבא אחרי מיתה. כי עולה ושלמי נזיר הם הכשר שאינו בלעדי, כי הנזיר יכול לצאת ידי חובת נזירותו בגילוח על אחד משלושת קרבנות ההכשר שלו. ולכן המכשירים חמורים יותר ולכן אשם הנזיר ואשם המצורע פסולים שלא לשמן כיוון שבאו להכשיר ולא הכשירו.
- אבל הגמרא בתחילת הדף הבא פורכת את שיטת **רב** מברייטא שאומרת בפירוש שאשם מצורע שנשחט שלא לשמו, הוא לא פסול, למרות שהוא לא עולה לבעלים וצריך להביא אשם אחר להכשירו.